

**OBČANSKÉ PRÁVO-ODPOVĚDNOST V
OBČANSKÉM PRÁVU
(01. 12. 2020)**

JUDr. Michal Márton, Ph.D.

Odpovědnost v občanském právu

právní předpis

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, část IV. relativní majetková práva (§ 1721-3014 OZ) –hlava III. závazky z deliktů

Právní jednání jako právní důvod vyvolávající právní následky může být jak po právu, čili v souladu s právem, tj. jak právem aprobované, tak v rozporu s právem, tj. **právem reprobované**. Druhou jmenovanou kategorií označujeme jako **protiprávní jednání či protiprávní čin**.

Právní jednání může být v rozporu s objektivním právem, v takovém případě se jedná o **porušení mimosmluvní povinnosti**, anebo v rozporu s tím, co si strany ujednaly ve smlouvě, kde jde o **porušení smluvní povinnosti**, základní skutková podstata pak stanoví odpovědnost za **porušení dobrých mravů**.

Pokud někdo vlivem nepřiměřené rychlosti poškodí cizí vozidlo, jde o škodu způsobenou porušením zákona. Naproti tomu, pokud někdo včas nedodá svému obchodnímu partnerovi zboží a ten kvůli tomu přijde o zakázku, škoda není způsobená přímým porušením zákona, nýbrž porušením smluvní povinnosti.

Odpovědnost v občanském právu

Právní následky protiprávního jednání se nazývají **nepříznivé (negativní) právní následky** = vzniká **odpovědnost za toto jednání** a povinnost **nahradit škodu**.

Poušení objektivního práva (zákona) – vyžaduje se zavinění, domněnka nedbalosti (§ 2911 OZ) čím je vyšší míra zavinění, tím je vyšší je míra přičitatelnosti jednání

Dosavadní praxe vycházela z trestního práva

(úmysl přímý a nepřímý, nedbalost vědomá a nevědomá)

-vhodnější spíše úmysl (cíl způsobit následek), nedbalost hrubá a prostá

Zatímco při porušení zákona je škůdce za škodu odpovědný zpravidla pouze v případě, že ji skutečně zavinil, při porušení smluvní povinnosti není zavinění vždy třeba.

Pokud by ve výše naznačeném případě řidič (který není provozovatel vozidla) prokázal, že poškodil cizí vozidlo v důsledku selhání brzd, které mu v servisu špatně opravili, nemusel by škodu hradit. Naproti tomu, dodavatel, který by svému obchodnímu partnerovi vlivem poruchy na svém vozidle nedodal včas zboží, bude povinen hradit škodu i tak.

Zproštění se odpovědnosti za škodu

u porušení objektivního práva – jednání je nezaviněné

u porušení smluvní povinnosti (§ 2913 OZ) - ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale **zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli.**

Povinnosti k náhradě škůdce nezprostí

- překážka v souvislosti se škůdcovými osobními poměry nebo
- překážka vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smlouvené povinnosti v prodlení,
- překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat.

u porušení dobrých mravů – jednání není úmyslné (§ 2909 OZ) *škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit.*

Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran (§545 OZ dobré mravy jako pramen práva).

Obecné předpoklady vzniku odpovědnostního závazku:

delikt: deliktem se rozumí nesplnění či porušení právní povinnosti

- porušení dobrých mravů
- porušení zákona
- porušení smluvního závazku

újma:

škoda (újma na jmění) bývá definována jako **majetková újma** vyjádřitelná v penězích, zahrnuje v sobě škodu skutečnou (damnum emergens) i ušlý zisk (lucrum cessans);

nemajetkovou újmu musí výslovně zakotvit zákon či smlouva, týká se zpravidla porušení přirozených práv člověka

kauzální nexus: příčinná souvislost mezi deliktem a vzniklou škodou, škoda je přímým následkem deliktu

zavinění: v případě porušení dobrých mravů úmysl, v případě porušení zákona minimálně nedbalost, která je stanovena domněnkou

Okolnosti vylučující protiprávnost

Nutná obrana (2905 OZ)

kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočníkovi újmu, není povinen k její náhradě = vyjma **zjevně nepřiměřená způsobu útoku**

Pokud někdo někoho fyzicky napadne a ten mu v obraně rozbije hodinky, útočník nemá právo požadovat náhradu škody.

Krajní nouze (2906 OZ)

kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila = vyjma **následek je stejně závažný nebo závažnější, nebo vyvolal-li nebezpečí sám jednající**

Pokud někdo při hašení požáru ve svém bytě vytopí i sousední byty, nebude povinen hradit takto způsobenou škodu.

V případech krajní nouze a nutné obrany je nutné přihlídnout k **omluvitelnému hnutí mysli (2907 OZ)**

Zvláštní ustanovení o odpovědnosti

Princip: dát poškozenému co nejširší prostor domoci se náhrady, zvláštní skutkové podstaty upravující specifické situace

- škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání
- škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi
- škoda z provozní činnosti
- škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným
- škoda na nemovité věci
- škoda z provozu dopravních prostředků
- škoda způsobená zvířetem
- škoda způsobena věcí
- škoda způsobena vadou výrobku
- škoda na věci převzaté
- škoda na věci odložené
- škoda na věci vnesené
- škoda způsobená informací nebo radou

Škoda způsobena tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání (§ 2920 - 2922 OZ)

Škůdce: osoba nezletilá, která nenabyla plně svéprávnosti, osoba stížená duševní poruchou, osoba která se vědomě uvede do stavu, kdy není schopna ovládat a posoudit následky svého jednání (intoxikovaná osoba)

záleží, zda byla schopna posoudit následky svého jednání (rozpoznávací složka) a je zároveň i schopen své počínání ovládnout (ovládací složka).; obdobně jako přičetnost v trestním právu

zachována – škodu hradí škůdce

není zachována – hradí škůdce, je-li to spravedlivé s ohledem na majetkové poměry škůdce a poškozeného

Solidárně odpovědná: osoba, která má nad škůdcem dohled a tento zanedbala, v celém rozsahu pak u škůdce, který není povinen k náhradě

osoby, které jej vlastní vinou do toho stavu přivedly (intoxikovaná osoba)

Škoda z provozu dopravních prostředků (§2927-2932 OZ)

Škůdce: provozovatel dopravy, provozovatel vozidla, plavidla, letadla, vyjma těch poháněných lidskou silou, osoba, která má dopravní prostředek v opravě, osoba, která bez vědomí nebo proti vůli provozovatele dopravní prostředek užila

Nelze-li provozovatele určit, má se za to, že jde o **vlastníka vozidla**.

Solidární odpovědnost: pokud provozovatel z nedbalosti umožnil užití dopravního prostředku osobě bez jeho vědomí nebo proti jeho vůli

Liberační důvody: prokáže-li provozovatel, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.

Střet více provozů: Střetnou-li se provozu dvou nebo více provozovatelů a jedná-li se o vypořádání mezi těmito provozovateli, vypořádají se provozovatelé podle své účasti na způsobení vzniklé škody.

škoda způsobená zvířetem (§ 2933-2935 OZ)

Odpovědný:

- **vlastník zvířete** (zvíře bylo pod jeho dohledem, pod dohledem osoby, které jej svěřil, zvíře mu uprchlo nebo se zatoulalo),
- **třetí osoba, která zvíře vlastníku nebo osobě, jíž bylo svěřeno, svémocně odňala**

Solidárně odpovědný:

- **osoba, které bylo zvíře svěřeno, chová jej nebo používá společně s vlastníkem**
- **vlastník a osoba, které bylo zvíře svěřeno v případě, že nemohli rozumně zabránit odnětí zvířete**

Liberační důvod:

Slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, anebo slouží-li jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.

škoda způsobená věcí (§ 2936-2938 OZ)

odpovídá

ten, kdo byl povinen něco plnit a použil při tom vadnou věc

(objednáte si firmu na čištění koberce a přístroj k čištění začne hořet, v důsledku čehož přijdete o koberec)

ten, kdo nad věcí měl mít dohled, způsobí-li věc škodu sama od sebe, jinak **vlastník věci**, nelze-li tuto osobu určit

liberace – prokázání, že dohled nebyl zanedbán

(osoba zapálí svíčky na adventním věnci a jde spát, v důsledku čehož vyhoří tři bytové jednotky v panelovém domě)

osoba, která užívá místo nebo jeho vlastník, odkud byla věc vyhozena nebo spadla u věci, která způsobila škodu vyhozením nebo pádem solidárně s osobou, která měla mít nad věcí dohled nebo jejím vlastníkem

manžel vyhodí v rámci italské domácnosti manželce z okna notebook, protože tráví dle jeho představ spoustu času na sociálních sítích

škoda na převzaté věci (§ 2944 OZ) – každý, kdo od jiného převzal věc, která má být předmětem jeho závazku, nahradí její poškození, ztrátu nebo zničení, neprokáže-li, že by ke škodě došlo i jinak **(kabát převzatý do čistírny)**

škoda na odložené věci (§ 2945 OZ) – povinným je provozovatel, s jehož činností je zpravidla spojeno odkládání věci (věc je odložena na místě k tomu určeném/obvyklém) či provozovatel hlídaných garáží/zařízení podobného druhu, jedná-li se o dopravní prostředky v nich umístěné a o jejich příslušenství; použijí se obecné liberační důvody; právo na náhradu škody lze uplatnit nejpozději do 15 dnů po dni, kdy se poškozený o škodě musel dozvědět **(kabát odložený v hospodě)**

Odpovědnost v občanském právu

škoda na vnesené věci (§§ 2946-2949) – odpovídá provozovatel ubytovacích služeb za předpokladu, že ubytovaný vnesl věc do prostor vyhrazených k ubytování či uložení věcí; liberace – provozovatel prokáže, že by ke škodě došlo i jinak nebo že ubytovaný/jeho doprovod způsobil škodu sám; náhrada škody je limitována, ale v těchto případech se hradí bez omezení – věc byla převzata do úschovy, ubytovatel odmítl úschovu v rozporu se zákonem, škoda byla způsobena ubytovatelem/jeho zaměstnancem; nárok je třeba uplatnit do 15 dnů po dni, kdy se poškozený o škodě musel dozvědět ***(věci, které si přinesete na ubytování v hotelu)***

Odpovědnost v občanském právu

škoda způsobená informací nebo radou (§ 2950 OZ) – škodu hradí ten, kdo vystupuje jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, pokud škodu způsobí neúplnou/nesprávnou informací nebo škodlivou radou **danou za odměnu** v záležitosti svého vědění nebo dovednosti; jinak se hradí jen škoda způsobená vědomě

Aneb nehrát si za každou cenu na brouka pytlíka...

Rozsah a způsob náhrady

Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním, které musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Pokud noviny zveřejní na titulní straně lživé informace způsobilé přivodit dotčené osobě nemajetkovou újmu, neměla by být zadostiučiněním pouhá omluva na posledních stranách novin, nýbrž kupříkladu omluva zveřejněná též na titulní straně.

Rozsah a způsob náhrady

Nemajetkovou újmu je třeba **odčinit**. Zadostiučinění se poskytuje v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Náhrada při újmě na přirozených právech

Při újmě na **přirozených právech člověka** je škůdce povinen nahradit škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil. Jako nemajetkovou újmu má odčinit i způsobené duševní útrapy (§ 2956 OZ). Podle § 2957 OZ musí být způsob a výše přiměřeného zadostiučinění určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné (úmyslné způsobení újmy, použití lsti, pohrůžky, zneužití závislosti poškozeného na škůdci atd.).

Rozsah a způsob náhrady

Újma na zdraví, aneb dobře mířená facka problém nevyřeší, ale způsobí...

Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (§2958-2960)

ublížení na zdraví: náleží peněžitá náhrada vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy a náhrada za ztížení společenského uplatnění, pokud vznikla poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného

usmrcení/zvláště závažné ublížení na zdraví: škůdce odčiní duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení

Rozsah a způsob náhrady

Náklady spojené s péčí o zdraví upravuje § 2960 OZ. Škůdce hradí náklady, které byly účelně vynaloženy v souvislosti s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo o jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil. Tato osoba může také požádat o přiměřenou zálohu.

Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti (§ 2962 OZ) se vypočte tak, že se od průměrného výdělku poškozeného před vznikem újmy odečte částka, která byla poškozenému vyplacena v důsledku nemoci nebo úrazu podle jiného právního předpisu. Náleží i poškozenému žáku/studentu, a to ode dne, kdy měla skončit jeho povinná školní docházka, studium nebo příprava na povolání.

Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, případně při invaliditě (§ 2963 OZ) se poskytne ve výši, která je rozdílem mezi výdělkem dosahovaným poškozeným před vznikem újmy a výdělkem dosahovaným po skončení pracovní neschopnosti s připočtením případného invalidního důchodu podle jiného právního předpisu.

Rozsah a způsob náhrady

Náhrada za ztrátu na důchodu (§ 2964 OZ) se vypočte jako rozdíl mezi důchodem, na který vzniklo poškozenému právo, a důchodem, na který by mu vzniklo právo, jestliže by do základu, z něhož byl vyměřen důchod, byla zahrnuta náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, kterou poškozený pobíral v době rozhodné pro vyměření důchodu.

Peněžitý důchod osobě, která konala bezplatné práce pro jiného v jeho domácnosti nebo závodu (§ 2965 OZ) slouží jako náhrada toho, oč poškozený přišel.

Odbytné (§ 2968 OZ) náleží poškozenému, jestliže o to požádá a existuje pro to důležitý důvod. Odbytné se poskytuje namísto peněžitého důchodu.

Rozsah a způsob náhrady

Náklady pohřbu (§ 2961 OZ) hradí škůdce tomu, kdo je vynaložil, a to v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny veřejnou dávkou podle jiného právního předpisu.

Náklady na výživu pozůstalým (§ 2966 OZ) se hradí osobám, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval/byl povinen poskytovat výživu. Výše náhrady se vypočte jako rozdíl mezi výší dávek důchodového zabezpečení poskytovaných z téhož důvodu a tím, co by poškozený podle rozumného očekávání mohl pozůstalým na těchto nákladech poskytovat, pokud by nedošlo ke škodné události, jejímž následkem byla smrt. Oprávněnými osobami jsou ty, jejichž právo na výživu bylo založeno zákonem, smlouvou, ale i ty, jimž byla výživa poskytována bez zákonného důvodu.